

نقش سازمان‌های منطقه‌ای در مبارزه با مواد مخدر (تجزیه و تحلیل تطبیقی سیاست‌ها و رویکردهای منطقه‌ای)

وحید صادقی^۱، امید جلالی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۳/۱

از صفحه ۸۷ تا ۱۰۶

چکیده

این تحقیق به روش کتابخانه‌ای توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای نوشته شده است. در این مقاله تلاش شده تا نقش سیاست‌های راهبردی منطقه‌ای و سازمان‌های بین‌المللی در مبارزه با مواد مخدر بحث شود. در واقع، مقایسه میان راهبردها و برنامه‌های مبارزه با مواد مخدر طی پنج سال گذشته شش سازمان منطقه‌ای را، در ۱۴۸ کشور در چهار قاره را تشریح می‌کند. این پژوهش می‌تواند صاحب‌نظران، متخصصان و محققان فعال در زمینه سیاست‌گذاری مبارزه با مواد مخدر را به منظور ارائه راهکارهای مشترک منطقه‌ای در امر مبارزه با مواد مخدر یاری نماید تا کشورهای مورد بحث راهبردی جامع به منظور حل مشکلات امنیتی، اجتماعی و بهداشتی مربوط به قاچاق مواد مخدر اتخاذ نمایند. راهبردها و برنامه‌های مبارزه با مواد مخدر، بینش‌های قابل توجهی را در خصوص تجزیه و تحلیل تطبیقی به صورت جداگانه و با نگرش مقایسه‌ای در مناطق مختلف ارائه می‌دهند. در ادامه نگاهی به رویکردهای اصلی کاهش عرضه و تقاضا شده و سپس راه و روش‌های انجام شده در مناطق مختلف را مطرح می‌شود. در واقع شکل‌گیری راهبردهای مبارزه با مواد مخدر، الویت‌ها و اهداف آن را بررسی می‌نماید. بررسی‌ها نشان می‌دهد: در عین تفاوت‌های عمده‌ای شباهت‌های قابل توجهی در مناقشات مربوط به استراتژی‌های بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر وجود داشته ولی در مجموع راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر می‌تواند نقش مؤثری در ارزیابی جامع‌تر معضل مواد مخدر در سطوح بین‌المللی ایفا کند.

کلیدواژه‌ها: سازمان‌های منطقه‌ای، راهبردهای مبارزه با مواد مخدر، سیاست بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر.

۱. کارشناسی ارشد حقوق بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب (نویسنده مسئول)
vahid_sadeghi2009@yahoo.com

۲. کارشناس مبارزه با مواد مخدر.

مقدمه

امروزه نیاز به جلوگیری از قاچاق مواد مخدر بیش از پیش احساس می‌شود. درآمد غیرقانونی حاصل از تولید و قاچاق مواد مخدر، سلامت عمومی، صلح و ثبات، سیاست، امنیت دنیا را تحت تأثیر قرار داده است. در این زمینه بحث‌های گوناگونی در خصوص جایگزینی تلاش‌های همه‌جانبه به جای اقدامات جداگانه هر یک از سازمان‌های ملی، بین‌المللی برای رسیدن به یک رویکرد جامع‌تر مطرح است (صادقی، جلالی، ۱۳۹۵). در این بین تعریف مشخصی از عناصری که باید راهبرد یا برنامه اقدام مبارزه با مواد مخدر را تشکیل دهد، وجود ندارد. با این حال، طبق بررسی مرکز نظارت بر مواد مخدر و اعتیاد اروپا (EMCDDA) در سال ۲۰۰۲ (گزارش کمیسیون اروپایی EMCDDA، ۲۰۰۲)، برای پیشبرد سیاست‌های مبارزه با مواد مخدر می‌بایست مجموعه‌ای از ابزارها یا سازوکارها با یکدیگر هماهنگی داشته باشند. در مقابل، هدف از برنامه اقدام مبارزه با مواد مخدر ارائه مبانی راهبردی، منابع و مسئولیت‌ها در یک چارچوب زمانی برای دستیابی به این استراتژی است.^۱ گرچه در اعلامیه‌های سیاسی و برنامه‌های اقدام نیاز به ایجاد راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر تصریح نشده است، با این حال ممکن است ایجاد انگیزه لازم در کشورها به منظور دستیابی به رویکرد منطقه‌ای مشترک را به همراه داشته باشد. در واقع، بین سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۹ شاهد ظهور برنامه‌های منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر و سیاست‌های مربوط به برخی از کشورهای آفریقایی و آسیایی و نیز احیای برنامه‌های اقدام در آمریکا و اروپا بودیم.

در این مقاله نحوه شکل‌گیری راهبردهای مبارزه با مواد مخدر، اولویت‌ها و اهداف آن را بررسی شده و در ادامه نگاهی به رویکردهای اصلی کاهش عرضه و تقاضا می‌گردد. به‌عنوان مثال: انتخاب پیشگیری و درمان به‌عنوان اهداف اصلی و تأثیرگذاری این رویکردها در کاهش آسیب‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند. به‌طور خاص، این دو برنامه باعث ایجاد سیاست‌های نظام‌مند، قاعده‌مند و ساختاری مبارزه با مواد مخدر شده است.

۱. کمیسیون اروپایی یا مرکز نظارت مواد مخدر و اعتیاد به مواد مخدر اروپا (EMCDDA). راهبرد ها و همکاری در زمینه مواد مخدر در اتحادیه اروپا، www.emcdda.europa.eu. نگاه کنید به موضوعات (A-Z) < سیاست و قانون > راهبرد های ملی < همکاری در زمینه مواد مخدر.

همچنین از کشورهای عضو سازمان ملل خواسته شده تا راهبردهای ملی، جامع و برابری را در زمینه مبارزه با مواد مخدر اتخاذ و سازوکارهای منطقه‌ای خود را پیاده نمایند. معیار مقایسه در این پژوهش، اسناد رسمی مبارزه با مواد مخدر و دارای چارچوب زمانی پیش‌بینی شده نیل به اهداف مانند اعلامیه سیاسی، برنامه اقدام مصوب مقامات بلندپایه دولت‌ها هست. راهبردها و برنامه‌های اقدام منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر دیدگاه‌ها، اهداف، چشم‌اندازها و اقدامات آتی را تبیین و تشریح می‌نماید. همچنین بر تفاهم‌ها، توافقات و اقدامات پیشنهادی تأکید دارد، خواه عملی، واقع‌بینانه یا مؤثر باشند یا اینکه در سیاست‌های فعلی مبارزه با مواد مخدر در سطح جهان تأثیرگذار باشند. این مقاله به دو بخش تقسیم می‌شود: بخش اول تجزیه و تحلیل تطبیقی ساختار راهبردها و برنامه‌های اقدام مبارزه با مواد مخدر سازمان‌های منطقه‌ای را توصیف می‌کند. بخش دوم مبانی اساسی راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر، اولویت‌ها و اهداف همکاری منطقه‌ای را بررسی می‌نماید.

سؤالات تحقیق

سؤال اصلی

سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی در قبال مبارزه با مواد مخدر چه اقداماتی را انجام داده‌اند؟

سؤال‌های فرعی

- ۱- نقش جامعه جهانی، به‌ویژه سازمان ملل متحد در مبارزه با قاچاق مواد مخدر چیست؟
- ۲- اهداف سازمان‌ها و جوامع بین‌المللی، به‌ویژه راهبردهای سازمان‌های منطقه‌ای در مبارزه با مواد مخدر تا چه حد محقق شده است؟
- ۳- نقش ایران در مشارکت با سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی به‌ویژه دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل (UNODC) در خصوص مبارزه با مواد مخدر چیست.

اهداف تحقیق

هدف اصلی

نقش سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی در مبارزه با مواد مخدر

اهداف فرعی

-آشنایی با تاریخچه و تشکیل سازمان‌ها و معاهدات بین‌المللی در زمینه مبارزه با مواد مخدر.

-بررسی نقش سیاست‌های راهبردی سازمان‌های منطقه‌ای در مبارزه با مواد مخدر.

-مشخص نمودن جایگاه و نقش ج.ا.ایران در زمینه مبارزه با مواد مخدر در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی.

-پیشنهاد راهکارهای عملی در مبارزه با مواد مخدر در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی.

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق به روش کتابخانه‌ای توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای نوشته‌شده است در این راستا بافیش برداری از منابع فارسی و انگلیسی و نیز از کتب و مقالات تخصصی، پایان‌نامه‌های دانشجویی، پایگاه‌های اینترنتی، سایتهای مرجع، مجلات علمی و ... برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به پیشینه تحقیق و ادبیات موضوع اقدام شده است.

یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل تطبیقی راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر

این مقاله مقایسه‌ای مختصر میان راهبردها و برنامه‌های اقدام مبارزه با مواد مخدر پذیرفته‌شده در ۱۴۸ کشور در چهار قاره را در شش سازمان منطقه‌ای (که در ادامه از آن با عنوان راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر یاد خواهیم کرد) را طی پنج سال گذشته، تشریح می‌کند (جدول ۱).

این بخش ویژگی‌های اصلی، اهداف و رویکردهای ارائه‌شده در ساختار طرح‌ها و راهبردهای مبارزه با مواد مخدر مصوب شش سازمان منطقه‌ای را توصیف می‌کند. همچنین نگاهی به اصول اساسی، ارکان و اهداف سازمان‌های منطقه‌ای اشاره داشته و در ادامه بر اهداف اصلی سیاست‌های مبارزه با مواد مخدر تأکید و سپس بهترین شیوه‌ها را در این خصوص را ارائه می‌دهند. این راهبردها نگرش‌های گوناگون در مناطق مختلف

را به صورت مقایسه‌ای، نشان می‌دهند.

الف) ساختار راهبردها و برنامه‌های اقدام مبارزه با مواد مخدر

اسناد مورد بررسی در این مقاله همان طور که در جدول ۱ به آن‌ها اشاره شده است، شامل سه سند راهبردهای مبارزه با مواد مخدر، پنج سند برنامه‌های اقدام و یک سند به عنوان اعلامیه سیاسی هست. راهبرد مبارزه با مواد مخدر اتحادیه اروپایی^۱، سازمان کشورهای آمریکایی^۲، سازمان همکاری شانگهای^۳ و اعلامیه سیاسی جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا^۴، ساختار نسبتاً مشابهی دارند: و در ابتدا اهداف و اصول اصلی را به عنوان اولویت‌های اصلی، کشورهای منطقه خود را بیان می‌کنند. برنامه‌های اقدام (OAS, ECOWAS, EU) به همراه انجمن ملل جنوب شرقی آسیا^۵ و اتحادیه آفریقای^۶، به طور ویژه این اهداف و اقدامات را مشخص کنند. همچنین برخی از آن‌ها، عوامل خاصی نظیر جدول زمانی، شاخص‌ها و نقش‌آفرینی‌ها را در یک قالب زمان‌بندی شده بیان می‌کنند. گرچه همان طور که انتظار می‌رود ساختار این اسناد یکنواخت نیست، اما همه آن‌ها از رویکرد مشابهی مانند شناسایی و توصیف اهداف اصلی سیاست‌ها و اقدامات مورد نیاز برای دستیابی به این اهداف پیروی می‌کنند.

EU، OAS و ECOWAS دو سند زمان‌بندی اهداف و برنامه اقدام که مبتنی بر اقدامات و اهداف راهبردی است را منتشر کرده‌اند. با این حال، OAS و EU استراتژی متفاوتی از هم دارند: اول، تصویب راهبرد و شش ماه بعد (در مورد EU) برنامه اقدام آن. ولی AU و ASEAN برنامه‌های اقدام را مستقیماً تصویب و اهداف خط‌مشی و اقدامات معین شده را باهم ارائه می‌کنند. برنامه AU شامل یک ماتریس پیاده‌سازی شده است که نتایج، شاخص‌ها و عملکرد و آسیب‌های موجود را شفاف‌سازی می‌شود.

1. European Union (EU)

2. Organization of American States (OAS)

3. Shanghai Cooperation Organisation (SCO)

4. Economic Community of West African States (ECOWAS)

5. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

6. African Union (AU)

جدول ۱ - برنامه‌ها و راهبردهای فعلی منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر در سازمان‌های منطقه‌ای

منطقه	سازمان	تعداد فعلی کشورهای عضو	عنوان سند
آفریقا	اتحادیه آفریقا (AU)	۵۴	برنامه اقدام اتحادیه آفریقا در کنترل مواد مخدر ۲۰۱۳-۲۰۱۷
	جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا (ECOWAS)	۱۵	اعلامیه سیاسی در زمینه پیشگیری از سوءمصرف مواد مخدر، قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و جرائم سازمان‌یافته در غرب آفریقا (اعلامیه ابوجا ۲۰۰۸، Abuja)
آمریکا	سازمان کشورهای آمریکایی (OAS)	۳۵	برنامه اقدام منطقه‌ای برای رفع معضل رو به رشد قاچاق غیرقانونی مواد مخدر، جرائم سازمان‌یافته و سوءمصرف مواد ۲۰۰۸-۲۰۱۱ ^۱
			استراتژی منطقه‌ای کنترل مواد مخدر آمریکا ۲۰۱۱-۲۰۱۵
آسیا	انجمن ملل جنوب شرقی آسیا (ASEAN)	۱۰	برنامه اقدام ۲۰۱۱-۲۰۱۵
	سازمان همکاری شانگهای (SCO)	۶	طرح کار انجمن ملل جنوب شرقی آسیا در خصوص مبارزه با تولید، قاچاق و مصرف غیرقانونی مواد مخدر ۲۰۰۹-۲۰۱۵
			راهبرد مبارزه با مواد مخدر کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای ۲۰۱۱-۲۰۱۶
اروپا	اتحادیه اروپا (EU)	۲۸	راهبرد مبارزه با مواد مخدر اتحادیه اروپا ۲۰۱۳-۲۰۲۰
			برنامه اقدام اتحادیه اروپا در خصوص مبارزه با مواد مخدر ۲۰۱۳-۲۰۱۶

ب) اصول اساسی راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر

اصول بیان شده در مقدمه استراتژی و برنامه‌های مبارزه با مواد مخدر، پایه و اساس سیاست‌های منطقه‌ای است و بر مناطقی را که اهداف و اقدامات در آن معطوف شده تأکید می‌نماید. رعایت قوانین حقوق بشری در اجرای خط‌مشی مبارزه با مواد مخدر در استراتژی EU، OAS و AU برجسته و بارز است. راهبرد مبارزه با مواد مخدر EU (به نقل از استراتژی مواد مخدر اروپا، ۲۰۱۶)، به صراحت به منشور حقوق بشر اروپایی اشاره می‌کند، در حالی که OAS به اعلامیه جهانی حقوق بشر تصریح دارد. راهبردها و برنامه‌های ASEAN، ECOWAS و SCO به حق افراد در داشتن سلامت، امنیت در مواجهه با پدیده قاچاق و مصرف مواد مخدر تأکید ویژه‌ای دارد.

اصل مهم دیگری که به صراحت در اکثر اسناد ذکر شده، تعهد سیاسی جامع و متعارف در امر مبارزه با مواد مخدر است. این اصل در سال ۱۹۹۸ و در جلسه ویژه مجمع

۱. به مدت دو سال توسط سران کشورهای ECOWAS و سایر دولت‌ها در ۲۰۱۲.

عمومی سازمان ملل متحد (UNGASS) (گزارش بیستمین نشست UNGASS، ۱۹۹۸) باهدف ایجاد تفاهم کشورهای تولید و مصرف‌کننده که دهه‌ها با یکدیگر درگیر بودند، مورد تأیید و تمجید قرار گرفت. همچنین این امر در سال ۲۰۱۲ توسط هیئت کنترل بین‌المللی مواد مخدر (INCB) به‌عنوان تعامل دوستانه بر مبنای درک جامع از چالش مشترک و اقدام هماهنگ در جهت مشارکت عمومی پایه‌گذاری شده است. اصل مذکور در راهبرد OAS و دو سند آفریقایی (AU و ECOWAS) بیان‌شده است و همچنین سیاست روابط خارجی EU در زمینه مبارزه با مواد مخدر بر اساس این اصل پایه‌گذاری شده است. طرح ASEAN (به نقل از استراتژی ASEAN، ۲۰۰۹) نیز در نظر دارد کشورهای عضو، مسئولیت جمعی و مشترکی را به‌منظور تحقق چشم‌انداز منطقه‌ای عاری از مواد مخدر قبول کنند^۱. طرح OAS (به نقل از استراتژی OAS، ۲۰۱۶) بر مسئولیت خاص هر کشوری تأکید و بر پایبندی به تمامیت، حاکمیت ملی و عدم‌مداخله در امور داخلی دیگر کشورها را سفارش می‌کند. ضرورت کاهش فقر و دستیابی به پیشرفت، توأم با پیشگیری از جرم و کنترل مواد مخدر هر دو از محورهای اصلی طرح آفریقا است. سیاست ECOWAS (به نقل از استراتژی ECOWAS، ۲۰۱۲-۲۰۰۹) بیانگر پیشرفت توسعه اقتصادی و اجتماعی به‌عنوان معیاری در جهت مبارزه با قاچاق مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن است، درحالی‌که برنامه مبارزه با مواد مخدر AU به اهداف توسعه هزاره اشاره نموده^۲ و جرائم مذکور را مانعی بر سر راه توسعه اجتماعی و اقتصادی منطقه می‌داند.

صلح، امنیت و ثبات در منطقه اصل کلیدی دو راهبرد آسیا است که بیانگر به‌کارگیری مؤثر قوانین علیه تولید و قاچاق مواد مخدر هست. استراتژی SCO (به نقل از استراتژی SCO، ۲۰۱۵) اذعان می‌کند قاچاق مواد مخدر و جرائم مربوطه امنیت منطقه را تضعیف می‌کند.

۱. نشست وزرای ASEAN در مورد مسائل مربوط به مواد مخدر، ۴-۱ سپتامبر ۲۰۱۳.

۲. اهداف توسعه هزاره (MDGs)، شامل هشت هدف توسعه بین‌المللی است که همه کشورهای عضو سازمان ملل متحد برای دستیابی به آن‌ها تا سال ۲۰۱۵ موافقت کرده‌اند. این اهداف عبارتند از: ریشه‌کنی فقر و سوء تغذیه؛ دستیابی به آموزش ابتدایی همگانی؛ ترویج برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان؛ کاهش میزان مرگ و میر کودکان؛ بهبود سلامت مادران؛ مبارزه با آ‌ج آی وی، مالاریا و سایر بیماری‌ها؛ تضمین پایداری محیطی و توسعه مشارکت جهانی به منظور پیشرفت.

اصول راهبردهای مبارزه با مواد مخدر
<ul style="list-style-type: none"> ▪ احترام به حقوق بشر ▪ مسئولیت مشترک و متعارف ▪ تمامیت ارضی، حاکمیت ملی و عدم دخالت در امور داخلی کشورها ▪ کاهش فقر و دستیابی به پیشرفت ▪ اجرای مؤثر قانون

ج) اهداف اصلی راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر

هدف تمام این گونه سیاست‌ها و برنامه‌ها، کاهش پدیده مواد مخدر است. با این حال، تفاوت‌هایی در نحوه ارائه و پیگیری این اهداف وجود دارد که با ادبیات برابر در اسناد مختلف استفاده شده است.

بر اساس سند جامع راهبردی، EU قصد دارد در کاهش قابل توجه عرضه و تقاضای مواد مخدر مشارکت داشته باشد. علاوه بر این، برای اولین بار به این سند کاهش خطرات و آسیب‌های اجتماعی و سلامتی ناشی از مواد مخدر را اضافه می‌کند. هدف EU، مشارکت عمومی در مقابله همه‌جانبه با دیگر عوامل کلیدی مبارزه با مواد مخدر تا سال ۲۰۲۰ است. راهبرد و طرح ملی OAS در بسیاری از موارد مشابه راهبرد EU است، به این معنی که کشورهای امضاء کننده، یک رویکرد جامع، متعادل و چندوجهی را به منظور مقابله با پدیده‌های مواد مخدر اتخاذ نمایند. هدف اصلی طرح AU بهبود وضعیت سلامت، امنیت و رفاه اجتماعی و اقتصادی مردم آفریقا است، در حالی که ECOWAS بر تقویت ظرفیت منطقه‌ای جهت مبارزه با قاچاق مواد مخدر، جرم و سوءمصرف مواد مخدر تمرکز دارد.

اهداف اصلی در برنامه‌های آسیا، کاهش قابل توجه معضل مواد مخدر در مناطق ASEAN و SCO هست. سازمان ASEAN در سال ۱۹۹۸، چشم‌انداز منطقه‌ای عاری از مواد مخدر را تا سال ۲۰۱۵ مطرح کرد. در سال ۲۰۰۷، مجدداً این هدف با عنوان «کاهش چشمگیر در تولید، سوءمصرف و قاچاق غیرقانونی مواد مخدر» تبیین شد. SCO نیز هدف مشابه «کاهش چشمگیر» پدیده مواد مخدر تا سال ۲۰۱۷ را دارد.

د) ارائه بهترین شیوه‌ها در راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر

بیشتر اسناد کیفی، اثربخشی مداخلات مرتبط با مواد مخدر معرفی می‌کنند. علاوه بر این، در راهبردهای مختلف، شواهد علمی می‌بایست به‌عنوان مبنایی مؤثر

تصمیم‌گیری‌ها در مورد سیاست‌های مبارزه‌ای مواد مخدر باشد.

این نگرش از رویکرد مبتنی بر شواهد نسبت به پدیده مواد مخدر استراتژی AU، EU، OAS الهام گرفته است. برنامه AU، اثرات بهداشتی و اجتماعی مصرف مواد مخدر را به‌طور خاص را منعکس معرفی می‌کند، درحالی‌که OAS کشف شواهد درزمینه قاچاق مواد مخدر و ترانزیت گسترده آن در سراسر قاره آمریکا را دنبال می‌کند. راهبرد ECOWAS، به رویکرد مبتنی بر شواهد که بیانگر گفتگوهای راهبردی به‌عنوان ابزار اطلاع‌رسان بین سران دولت و کشورها ایفا اشاره کرده اهمیت بررسی معضل مواد مخدر و تهدیدهای سوء امنیتی و توسعه‌ای آن در منطقه تأکید دارد.

انتخاب بهترین خط و مشی، اصطلاح کلیدی دیگر است که به‌طور مرتب در اسناد و سیاست‌های مبارزه با مواد مخدر آورده شده است. همان‌طور که تحلیل برخی راهبردها نشان می‌دهد در حال حاضر دو حوزه کاهش عرضه و تقاضا بیش‌ازپیش، مفهوم بهترین شیوه درزمینه کاهش عرضه، مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای مثال، راهبرد OAS، مفهوم حوزه‌های ظرفیت نهادی، کاهش عرضه، کاهش تقاضا و اقدامات کنترلی، به کار گرفته و اعلام می‌کند میزان دسترسی و تحلیل بهتر اطلاعات موجود جهت کمک به سیاست‌گذاری‌ها، به‌منظور کاهش عرضه ضروری است. EU، خواستار بهترین شیوه اجرایی در حوزه عرضه، تقاضا و روابط خود با کشورهای ثالث است. به‌طور خاص، EU قصد دارد تا از طریق ارزیابی سیاست‌ها، شناخت بهتر بازار مواد مخدر و افزایش اثربخشی اجرای قانون، به خط‌مشی‌های مؤثرتر در حوزه کاهش عرضه دست پیدا نماید. طرح AU (به نقل از استراتژی AU، ۲۰۰۷) از کشورهای عضو دعوت می‌کند تا قوانین و رویه‌های مربوط به قوانین، دادگاه‌ها و مراجع قضایی را تصویب و اجرا نمایند، همچنین استانداردهای را برای سیاست‌گذاری‌های هدفمند بر اساس استانداردها و قوانین بین‌المللی، ارائه خدمات بهتر پلیسی و همکاری‌های مرزی، توسعه دهند (ساک، ۱۳۸۰). برنامه اقدام مواد مخدر ASEAN، در اشتراک تجارب کشورهای منطقه به‌ویژه در حوزه توسعه کشت جایگزین، به‌منظور ارائه بهترین شیوه جهت کاهش کشت محصولات کشاورزی غیرقانونی است. ضرورت کسب اطلاعات موثق به‌منظور ارزیابی میزان اهمیت قاچاق مواد مخدر و مشکلات سوء مصرف آن از طریق مشارکت و تبادل نظر یکی از پنج

حوزه کلیدی که در طرح ECOWAS است.

مبانی اساسی راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر

راهبردها و برنامه‌های اقدام مبارزه با مواد مخدر معمولاً به چند حوزه یا به اصطلاح ارکان تقسیم می‌شوند. برخی از آن‌ها مانند کاهش عرضه و تقاضا تقریباً در تمام برنامه‌های اقدام سازمان‌های منطقه‌ای یافت می‌شود، هرچند در بیشتر موارد کاهش عرضه در مقایسه با کاهش تقاضا نقش کلیدی‌تری دارد و این رویکرد به‌عنوان اصل رایج‌تر همراه با اقدامات پیشگیرانه و کنترل جرم هست. ظرفیت‌سازی که به‌عنوان حوزه کلیدی در راهبردهای آفریقا و اسناد OAS مطرح است. همکاری بین‌المللی در طرح‌های EU، SCO و OAS، بخشی مخصوص به خود را دارد؛ نظارت، تحقیق و ارزیابی، رویکرد ویژه دیگر در طرح‌های آفریقا و اروپا است. لیکن اصل همکاری تنها حوزه کلیدی در برنامه اقدام EU است.

کاهش تقاضا، همکاری و یا ظرفیت‌سازی، به‌عنوان ابعاد اصلی حوزه‌های انتخاب‌شده، در هر منطقه از اهمیت خاصی برخوردار است. با این حال، این واقعیت که یک موضوع خاص در یک منطقه به‌عنوان حوزه کلیدی یا رکن اصلی شناخته نمی‌شود، لزوماً به این معنی نیست که آن موضوع مورد توجه قرار نگرفته است. به‌عنوان مثال، OAS تحقیق و نظارت را به‌عنوان رکن اصلی تعریف نمی‌کند، اما به‌طور کلی این حوزه برنامه اقدام را مورد تأکید قرار می‌دهد (جدول ۳).

جدول ۳- ارکان و حوزه‌های کلیدی در طرح‌های مواد مخدر

همه‌نگی	ظرفیت‌سازی؛ رهبری سیاسی؛ تقویت نهادی	تقویت نظارت (تحقیق و ارزیابی)	همکاری بین‌المللی	کاهش تقاضا، پیشگیری، درمان، توان‌بخشی، یکپارچه‌سازی مجدد پیشگیری از ایدز/ او آی وی	کاهش عرضه، پیشگیری از جرم، اقدامات کنترلی، پول‌شویی	تعداد حوزه‌های کلیدی خط‌مشی	
	✓		✓	✓	* ✓ ✓	۵	برنامه اقدام OAS ۲۰۱۱-۲۰۱۵
	✓	✓		✓	* ✓ ✓	۵	برنامه اقدام (ECOWAS) ۲۰۰۸-۲۰۱۱
	✓	✓		✓	✓	۴	برنامه اقدام AU در خصوص کنترل مواد مخدر ۲۰۱۳-۲۰۱۸
				✓	* ✓ ✓	۳	طرح کاری در ASEAN در خصوص مبارزه با قاچاق غیرقانونی و سوء‌مصرف مواد مخدر ۲۰۰۹-۲۰۱۵
			✓	** ✓ ✓	✓	۴	راهدرد مبارزه با مواد مخدر SCO ۲۰۱۶-۲۰۱۱
✓		✓	✓	✓	✓	۵	برنامه اقدام مبارزه با مواد مخدر EU ۲۰۱۳-۲۰۱۶

* این سند شامل دو بخش فصل‌های جداگانه‌ای «کاهش عرضه، پیشگیری از جرم و کنترل مواد مخدر» است که در همان طبقه‌بندی قرار می‌گیرند:

** این سند شامل دو بخش فصل‌های جداگانه‌ای «پیشگیری و درمان» است که در همان طبقه‌بندی قرار می‌گیرند.

الف) کاهش عرضه

در حوزه کاهش عرضه تمام اسناد، اهداف مشابهی مانند تقویت ایفای نقش قانون، افزایش تبادل اطلاعات، مبادله و معاهده کنترل‌های مرزی را دنبال می‌کنند. این حوزه‌ها

رویکردی یکسان و یکپارچه داشته، روش‌ها و اقدامات اجرایی برای مقابله با قاچاق و جرائم مرتبط با مواد مخدر در تمام قاره‌ها بسیار مشابه است. یک تفاوت کوچک اما جالب در این اسناد نوع نگرش نسبت به هدف نهایی یعنی کاهش عرضه است، این نوع نگرش با بهره‌گیری از واژه‌ها و عبارات متفاوت در جهت ایجاد فرصت‌های معین نمودار می‌شود (کریمی، ۱۳۸۸). ASEAN چشم‌انداز خود را برای دستیابی به منطقه‌ای عاری از مواد مخدر تا سال ۲۰۱۵ تبیین کرد، این هدف توسط وزیران خارجه کشورهای عضو ASEAN در سال ۲۰۰۰ تعیین و از آن زمان تاکنون بارها مورد تأکید قرار گرفته است. کارشناسان منطقه‌ای، با تعریف «مواد مخدر آزاد» اذعان کردند: مقدار کمی از کشت محصولات کشاورزی غیرقانونی (مواد مخدر) باقی بماند، بنابراین انتظار می‌رفت تولید و قاچاق مواد مخدر کمتر شود. طرح SCO نیز، هدف اصلی خود یعنی وضعیت عاری از مواد مخدر را باهدف کاهش شدید قاچاق مواد مخدر و پیش‌سازها تا سال ۲۰۱۷ تبیین نموده است.

اعلامیه سیاسی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۹ و برنامه اقدام آن، در سال ۲۰۱۹ هدفی برای دولت‌ها به‌منظور حذف یا کاهش قابل‌توجه میزان کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر تعیین شد. دیگر راهبردها و طرح‌های منطقه‌ای موردبررسی در این مقاله، زمان مشخصی برای دستیابی به اهداف خود نداشته و تنها هدف خود را کاهش پدیده مواد مخدر اعلام می‌کنند. به‌عنوان مثال، هدف اعلام‌شده راهبرد EU در سال‌های بین ۲۰۲۰-۲۰۱۳ بهره‌گیری از اطلاعات پلیسی به‌منظور شناسایی سازمان‌های جنایی جهت کاهش میزان دسترسی و عرضه مواد مخدر می‌باد. اگرچه هیچ‌زمان مشخصی برای دستیابی به این اهداف تعریف‌نشده، بااین‌حال سال ۲۰۲۰ را باید به‌عنوان نقطه پایانی این رویکرد محسوب نمود.

اولین هدف از برنامه اقدام OAS توسعه معیارهای جامع و متوازن باهدف کاهش عرضه مواد مخدر، با استفاده از اطلاعات برگرفته از نتایج نظارت و ارزیابی‌هاست. اقدامات علیه عرضه مواد مخدر در EU با استفاده از اطلاعات، رکن اصلی هست، درحالی‌که طرح AU ضرورت افزایش بیشتر هماهنگی، همکاری و ظرفیت‌سازی در راستای اجرای کارآمدتر قانون و اقدامات هماهنگ به‌منظور رسیدگی به قاچاق مواد مخدر و جرائم

سازمان یافته مرتبط با آن را مورد تأکید قرار داده است. افزایش همکاری‌های منطقه‌ای علیه قاچاق مواد مخدر یکی از اهداف اصلی برنامه ECOWAS است که بر ضرورت جذب توجه سیاسی و اختصاص منابع بیشتر به این پدیده رو به رشد استوار است. هر دو برنامه آفریقا هماهنگ‌سازی قوانین در حوزه قاچاق مواد مخدر را دنبال می‌کنند.

اقدامات در جهت کاهش عرضه، یکی دیگر از عوامل کلیدی هست که تقریباً در تمام راهبردهای مربوط به قاچاق پیش سازها ارائه شده است (مرتضوی قهی، ۱۳۸۲). طرح ASEAN خواستار از سرگیری تلاش‌ها علیه قاچاق پیش سازها و توسعه مشارکت با شرکت‌های تولیدکننده محصولات شیمیایی و دارویی است. راهبردهای EU و OAS نیز مسئله قاچاق پیش سازها، برنامه‌ریزی و تقویت سازوکارهای اجتماعی به منظور مبارزه با این معضل را در اولویت خود دارد. معضل قاچاق داروها نیز به طرز چشمگیری در بخش‌های مختلف راهبردهای کاهش عرضه، به‌ویژه نقش اینترنت و داروخانه‌های آنلاین وجود دارد. جامع‌ترین روش در راستای پیشگیری از سوء مصرف و قاچاق داروها در راهبرد OAS یافت می‌شود. با این حال، این پدیده همچنین در برنامه اقدام EU مطرح شده است که هدف آن مقابله با استفاده از برخی مواد دارویی^۱ جهت تولید مواد مخدر است. طرح مواد مخدر ASEAN اشاره به کاربرد وسیع و تأثیر فناوری‌های سایبری علیه قاچاق مواد مخدر و مواد روان‌گردان از جمله موضوع ایجاد داروخانه‌های آنلاین، دارد. به‌طور کلی سیاست کاهش عرضه در راهبردهای منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر توجه ویژه‌ای به جنبه‌های اجتماعی، حقوق بشری و نیز تأثیر پیامدهای احتمالی ناخواسته و نامطلوب دیگر پدیده‌ها در کاهش عرضه، به‌ویژه تأثیرات منفی بر حقوق بشر، معیشت و محیط‌زیست دارد.

ب) کاهش تقاضا

کاهش تقاضای مواد مخدر در تمام اسناد منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر آمده است. تفاوت‌های مهمی در مناطق مختلف وجود دارد، اما می‌توان سه رویکرد اصلی کاهش تقاضا را تشخیص داد:

۱. همانطور که در تبصره EU/۶۲/۲۰۱۱ تعریف شده است.

- توسعه اجتماعی، کاهش فقر و مداخلات بهداشتی در استراتژی (AU و ECOWAS).
 - رویکرد امنیتی و کنترل مواد مخدر در استراتژی (ASEAN و SCO)
 - در رویکرد جامع و متعادل تلفیق داریم (EU و OAS).
- باین حال، این طبقه‌بندی جامع و شفاف نیست. در کل برخی راهبردها از هر سه رویکرد ولی با دیدگاه متفاوت بهره‌برداری می‌کنند.

رویکرد کاهش تقاضا به منظور ایجاد ظرفیت در مراقبت‌های درمانی توسط دو سازمان آفریقایی (AU و ECOWAS) تبیین شده است. در این رویکرد به گروه‌های حاشیه‌نشین، زندانیان، مسائل پیرامون قاچاق انسان، معضلاتی مانند کودکان خیابانی و کودکان کار و همچنین پیشگیری و نظارت از ابتلا به ویروس او آی وی توجه ویژه‌ای شده است. در راهبرد SCO و طرح ASEAN به کاهش تقاضا توجه خاصی داشته، اما در مقابل با کاهش عرضه و مبارزه با مواد مخدر نقش جزئی ایفا می‌کند. باین وجود، طرح ASEAN بر کاهش قابل توجه و چشمگیر مصرف مواد مخدر نیز تمرکز داشته و به دنبال افزایش گروه‌های مدنی برای کنترل گروه‌های پرخطر و تسهیل در دسترسی آن‌ها به درمان است. راهبرد SCO بر ارتقاء شیوه زندگی سالم تمرکز کرده و به درمان معتادان مواد مخدر کمک می‌کند. راهبردهای EU و OAS برای کاهش تقاضا رویکرد جامعی را با بهره‌گیری شاخص‌های: پیشگیرانه، درمانی (شامل اقداماتی در جهت کاهش خطرات، آسیب‌ها و پیامدهای ناگوار است) و توان‌بخشی ارائه می‌نماید.

کاهش تقاضا مواد مخدر
<p>راهبرد مبارزه با مواد مخدر اتحادیه اروپا ۲۰۲۰-۲۰۱۲</p> <p>کاهش تقاضا مواد مخدر شامل طیف وسیعی از اقدامات تقویت‌کننده روابط متقابل، از جمله پیشگیری (محیط‌زیست، جهانی)، تشخیص، کاهش خطرات و آسیب‌ها، درمان جوامع هست.</p> <p>سازمان کشورهای آمریکایی، راهبرد مبارزه با مواد مخدر آمریکا ۲۰۱۵-۲۰۱۱</p> <p>سیاست کاهش تقاضا، شامل اقدامات پیشگیرانه، اقدام به‌موقع، درمان، توان‌بخشی و خدمات حمایتی، باهدف ارتقاء سلامت و رفاه اجتماعی افراد، خانواده‌ها و جوامع و کاهش پیامدهای سوءمصرف مواد مخدر می‌شود.</p>

در تمام حوزه‌های اشاره شده، اقدامات کاهش‌دهنده تقاضا به دو حوزه پیشگیری از مصرف مواد مخدر (به منظور جلوگیری یا تداخل سوءمصرف مواد مخدر) و درمان اعتیاد (برای تضمین درمان اعتیاد، توان‌بخشی و جمع‌آوری معتادان) تقسیم می‌شود.

ج) درآمد جایگزین

در تمامی راهبردها حمایت از حقوق کشاورزان، کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی با جدیت برای تأمین درآمد جایگزین، تلاش شده است. EU از حمایت مالی و فنی برای توسعه مشاغل روستایی بوده و برای حقوق و امنیت غذایی افراد احترام قائل است. OAS درآمد جایگزین را با ارتقاء برنامه‌های اجتماعی و کاهش فقر پیوند داده و خواستار همکاری از گروه‌های مدنی در این زمینه است. در راهبرد ASEAN مسئله فقر و ناامنی غذایی و رابطه آن با کشت محصولات کشاورزی غیرقانونی مطرح شده است. در آفریقا، اعلامیه سیاسی ECOWAS، نیاز کشاورزان به تولید شاهدانه را به منظور مصارف قانونی، درآمد سودآور و پایدار به رسمیت می‌شناسد. برنامه اقدام مبارزه با مواد مخدر AU، به منظور کاهش فقر با سیاست‌گذاری‌های یکسان، در زمینه مای اجتماعی و اقتصادی برای هدایت افراد فقیر و حاشیه‌نشین که در ارتباط مستقیم با کشت مواد مخدر می‌باشند اقدام می‌نماید.

د) همکاری‌های بین‌المللی

در حوزه همکاری‌های بین‌المللی اکثر اهداف و اقدامات در برنامه‌های OAS، SCO و AU، بر سیاست‌های داخلی مبارزه با مواد مخدر در منطقه متمرکز شده است. هدف از این اقدامات، گسترش هماهنگی و همکاری میان اعضای سازمان‌های منطقه‌ای است. راهبرد مبارزه با مواد مخدر به عنوان سازوکار منطقه‌ای در سیاست‌گذاری مبارزه با مواد مخدر عمل می‌کند (باقر زاده میانجی، ۱۳۷۸). برای مثال راهبرد OAS که بر ضرورت تقویت عملیات مشترک یا هماهنگ را با توجه به نیازهای هر کشور، در تصویب یا الحاق به معاهدات بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر و هماهنگ نمودن قوانین کشوری در حوزه همکاری‌های قضایی تأکید می‌کند. به همین ترتیب، هدف راهبردهای SCO و AU، ارتقاء همکاری میان کشورهای هدف، ترانزیت و مقصد مواد مخدر در مناطق خود هستند.

راهبرد EU، در برنامه‌های خود یک بخش ویژه با موضوع همکاری میان کشورهای عضو دارد؛ بنابراین سیاست خارجی مبارزه با مواد مخدر بعد همکاری‌های بین‌المللی، EU محسوب می‌شود. هدف راهبرد EU افزایش همکاری با کشورهای عضو اتحادیه اروپا

و دیگر کشورهای همسایه و تقویت گفتگوهای سیاسی با شرکای خود مانند ایالات متحده آمریکا، روسیه، افغانستان، پاکستان، جمهوری آسیای میانه، چین، آمریکای لاتین، کارائیب و آفریقا است. EU مبارزه با مواد مخدر و نفوذ سیاسی خود را در عرصه‌های بین‌المللی به صورت یکپارچه از طریق رویکرد متوازن، حقوق بشری و سلامت‌محور نسبت به پدیده مواد مخدر گسترش دهد.

درآمدهای نامشروع حاصل از جرم یکی دیگر از موضوعات مشابهی است که در مناطق مختلف مطرح هست. راهبردهای ECOWAS، AU و OAS مشارکت ملی و منطقه‌ای و یا حتی ایجاد سازوکارهای (AU و OAS) مبتنی بر تبادل اطلاعات و شناسایی، مصادره اموال و درآمدهای ناشی از پول‌شویی مواد مخدر را فراهم می‌سازد. در این خصوص طرح AU زمانی پیشنهاد می‌شود که در صورت لزوم قوانین موجود را تغییر دهد. مقابله با درآمدهای حاصل از جرم در برنامه اقدام EU نیز مورد توجه قرار گرفته است. همکاری قضایی به‌منظور مصادره درآمدهای حاصل از جرم و پول‌شویی، باید تقویت شود.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی استراتژی‌های منطقه‌ای مبارزه با مواد مخدر جالب است، زیرا از دیدگاه سیاست بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر، سه بعد سیاسی مسائل ملی، محلی و اعلامیه‌های سیاسی در سطح سازمان ملل در برنامه‌های هر کشوری قرار داشته و هدف آن تأکید بر وفاق عام در مقیاس وسیع را هست. این مقاله تفاوت رویکردهای منطقه‌ای برخی کشورها با روش و شیوه‌های سازمان ملل متحد رانشان می‌دهد. این که بگوییم چگونه این نوآوری‌ها منطقه‌ای بر کنترل مواد مخدر در سطح بین‌المللی تأثیر می‌گذارد قضاوت عجولانه است، اما بدون شک، این ابتکار عمل‌ها توسعه سیاست‌های بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر را در صحنه عمل نشان می‌دهند.

در این مقاله، حمایت‌های همه‌جانبه رسمی تمام مناطق و استراتژی‌های بین‌المللی مبارزه با مواد مخدر؛ به‌عبارت‌دیگر کنوانسیون‌ها^۱ (کنوانسیون‌های سازمان ملل در

۱. کنوانسیون واحد ناظر بر مواد مخدر ۱۹۶۱، کنوانسیون ناظر بر مواد روانگردان ۱۹۷۱، کنوانسیون مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روانگردان ۱۹۸۸.

خصوص مواد مخدر، ۱۹۶۱، ۱۹۷۱ و ۱۹۸۸)، اعلامیه‌های سیاسی متوالی و برنامه‌های اقدام سازمان ملل متحد نشان داده شد. کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر اهداف مورد توجه تمام استراتژی‌ها و برنامه‌های مبارزه با مواد مخدر است. به‌طور کلی ادبیات مورد استفاده در این متون همسو با تعهدات سازمان ملل متحد هست که برابر الگوی مصوب سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۸ بوده و در اعلامیه سال ۲۰۰۹، حذف یا کاهش قابل توجهی مواد مخدر را مورد تجدیدنظر قرارداد. لیکن در برخی استراتژی‌ها تأکید بیشتری بر مبارزه با این پدیده شده است. در برخی راهبردهای دیگر، در جهت کاهش قابل توجه این پدیده تأکید شده است. باین‌حال در هر دو مورد، میان راهبرد سازمان ملل و استراتژی‌های منطقه‌ای، هماهنگی وجود دارد. (گزارش سالانه UNODC، سال ۲۰۱۶)

قضاوت در خصوص نقش اسناد و «تعهداتی» سازمان‌های منطقه‌ای آسان نیست. واضح است که دولت‌هایی که این اسناد را تأیید می‌کنند از لحاظ سیاسی به آن‌ها پایبند هستند. باین‌حال، کشورها به میزان گسترده ولی با حفظ استقلال خود در زمینه مبارزه با مواد مخدر حمایت می‌کنند. در حقیقت، به لحاظ قانونی، این اسناد الزام‌آور نیستند و بارها به دلیل نداشتن این الزامات مورد انتقاد قرار گرفته‌اند، زیرا در زمانی که دولت جدیدی با چشم‌انداز متفاوت به قدرت برسد، به راحتی اجازه آزادی عمل به منظور توافق در مورد موضوعی خاص و چشم‌پوشی از انتظارات خویش را نمی‌دهد از لحاظ محتوایی، پس‌زمینه متون تحلیل‌شده نشان از انعطاف‌پذیری توافقنامه‌ها، اعلامیه‌ها و برنامه‌های نشاءت گرفته از سیاست‌های سازمان ملل است. باین‌حال، ناهمگونی در رویکرد نسبتاً یکسان در حوزه کاهش تقاضا آشکارتر از حوزه کاهش عرضه است. رویکردهای کاهش عرضه یک الگوی مشترک از انجام «بیشتر و بهتر اقدامات» را اتخاذ می‌کنند. همکاری بیشتر میان سازمان‌های مجری، فعالیت‌های بیشتر اطلاعاتی و همچنین تبادل اطلاعات، از اقداماتی است که اغلب ذکر شده است (گزارش سالانه INCB، ۲۰۱۶). تلاش برای اثربخشی بیشتر و رسیدن به نتایج بهتر در کاهش یا در بعضی موارد از بین بردن عرضه مواد مخدر، در برنامه‌ها و استراتژی‌ها آشکار است. همان‌طور که در چند سند ذکر شد، نظارت بر اجرای قانون و کاهش عرضه، یک نوآوری جالب هست.

درنهایت می‌توان گفت: سیاست‌گذاری و استراتژی‌ها چیزی بیش از کلمات بر روی کاغذ نیستند. باین حال، برنامه‌ها و استراتژی‌ها بیانگر نمادگرایی مهمی هستند که نشان‌دهنده تعهد گروهی دولت‌ها نسبت به اجرای رویکرد واحد، انتخاب ادبیاتی متوازن، اهداف و اقدامات مشترک در زمینه مبارزه با مواد مخدر هستند.

منابع

منابع فارسی

- ۱- باقر زاده میانجی، احد (۱۳۷۸). همکاری‌های بین‌المللی در مبارزه با مواد مخدر، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.
- ۲- دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل، گزارش جهانی مواد مخدر (۲۰۱۶-۱۳۹۵).
- ۳- ساکی، محمدرضا (۱۳۸۰). جرائم مواد مخدر از دیدگاه حقوق داخلی و بین‌الملل؛ ناشر خط سوم، تهران.
- ۴- صادقی، وحید؛ جلالی، امید (۱۳۹۵). دستیابی به راه‌حل جامع و مشترک علیه درآمدهای نامشروع حاصل از مواد مخدر در افغانستان، فصلنامه علمی-تخصصی مطالعات مبارزه با مواد مخدر سال هشتم، شماره ۲۹، ص ۹۹.۵-۵- کریمی، مجید (۱۳۸۸). بررسی نقش جامعه جهانی در مبارزه با مواد مخدر، طرح تحقیقاتی پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا.
- ۶- مرتضوی قهی، علی (۱۳۸۲). قاچاق بین‌المللی مواد مخدر و حقوق بین‌الملل، پژوهشکده ملی مطالعات مواد مخدر ایران. تهران.

منابع انگلیسی

- [7] African Union, 3rd Session of the AU Conference of Ministers for drug control and crime prevention (2007), Revised AU plan of action on drug control and crime prevention (2007-12), Addis Ababa, Ethiopia
- [8] ASEAN Secretariat, April 2009, Roadmap for an ASEAN Community 2009-15, Jakarta, available at: <http://inter.oop.cmu.ac.th/ASEAN/RoadmapASEANCommunity.pdf>
- [9] ASEAN Secretariat, July 2009, ASEAN Annual Report 2008-09,

Implementing the Roadmap for an ASEAN Community 2015, Jakarta, available at: www.aseansec.org/wp-content/uploads/2013/07/AR09.pdf

[10] ECOWAS commission operational plan 2009–12

[11] EMCDDA, European Commission (2002), Strategies and coordination in the field of drugs in the European Union, available at: www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index1356EN.html

[12] European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). European Drug Report 2016: Trends and Developments. Lisbon: EMCDDA; May 2016. Available from: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2016>

[13] European Union (EU). EU Drugs Strategy (2013 –20). Off J Eur Union. 2012;C402/01. Available

from: [http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012XG1229\(01\)&from=EN](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012XG1229(01)&from=EN)

[14] INCB annual report 2016, available at: www.incb.org/incb/en/publications/annual-reports/annual-report-2016.html

[15] Organization of American States, Secretariat for Multidimensional Security, Inter-American Drug Abuse Control Commission, Inter-American Observatory on Drugs (2016), *Report on Drug Use in the Americas*, Washington, D.C.

[16] Regional drug strategies across the world: a comparative analysis of intergovernmental policies and approaches. Available in English at:

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/emcdda-papers>

[17] United Nation General Assembly Twentieth Special Session, Political Declaration and Plan of Action, UNGASS 1998

[18] United Nations Office on Drugs and Crime Regional Centre for East Asia and the Pacific, 2015, Drug-free ASEAN 2015 – Status and Recommendation

[19] United Nation Single Convention on Narcotic Drugs 1961

[20] United Nation Convention on Psychotropic Substances 1971

[21] United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances of 1988

[22] UN World Drug Report 2015, available at: www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/WDR-2016.html

[23] UN World Drug Report 2016, available at: www.unodc.org/unodc/secured/wdr/wdr2013/World_Drug_Report_2016.pdf

West Africa Commission on Drugs, www.wacommissionondrugs.org/

